

Eveline Ankaert is assistente aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de K.U.Leuven (Instituut voor Sociaal Recht – ISR).

Binnengekomen 16 juli 2007

Geaccepteerd 13 augustus 2007

JEUGDZORG IN DE BAN

VAN SCHULDIG HULPVERZUIM

EVELINE ANKAERT

5

JEUGDZORG IN DE BAN VAN SCHULDIG HULPVERZUIM

1 INLEIDING

De sector van de hulpverlening, meer specifiek de Jeugdzorg, staat de laatste tijd sterk in de belangstelling. Recent werd België opgeschrikt door een aantal zaken waarin hulpverleners werden vervolgd voor het niet bieden van hulp aan een persoon in nood ('schuldig hulpverzuim').¹ Zo werden in de Brugse zaak 'G.' vier hulpverleners vervolgd naar aanleiding van het overlijden van een peuter door ondervoeding en verwaarlozing, terwijl de moeder in ambulante begeleiding was.² Ook in de 'Lokerse zaak' werd het aandeel van de thuisbegeleiders bij het overlijden van een anderhalve maand oude baby door ontbering en verwaarlozing ter discussie gesteld.³ Deze problematiek is echter niet eigen aan de Vlaamse hulpverlening, ook Nederland werd het afgelopen jaar door soortgelijke gevallen beroerd. In de zaak Savanna bijvoorbeeld wordt naar aanleiding van het overlijden van een driejarig meisje ten gevolge van ondervoeding en stelselmatige mishandelingen het gedrag van de gezinsvoogd in kwestie onderzocht (Van Nijnatten, 2006).⁴ Deze recente gevallen in de hulpverleningssector lijken te duiden op een zekere tendens om eerder en vaker naar de juridische figuur van aansprakelijkheid te grijpen om het optreden van hulpverleners aan te klagen. Het indienen van een aansprakelijkheidsvordering voor

schade als gevolg van (vermeend) foutief handelen door een hulpverlener is echter niet nieuw. De voorbije jaren heeft de aansprakelijkheidsvordering vooral in de medische sector een opmars gekend.⁵ Uit de hiervoor geschetste zaken blijkt dat deze trend zich nu ook in de sector van de Jeugdzorg voordoet. Beide sectoren kennen overigens deels soortgelijke situaties die tot aansprakelijkheid kunnen leiden, namelijk een foutieve diagnose, een foutieve keuze en uitvoering van een behandeling en een gebrekkig toezicht. In het licht hiervan kunnen we ons de vraag stellen of de recente rechtzaken de opkomst van de zogenoemde 'claimcultuur' aankondigen, waarbij we dan denken aan de *Amerikaanse toestanden* waar veelvuldig en snel wordt overgegaan tot het instellen van 'claims' en tot vervolging (Latinga, 2005).

Deze bijdrage beoogt de 'Belgische' kijk op de huidige ontwikkelingen in de hulpverleningssector weer te geven door enerzijds de strafrechtsfiguur van het schuldig hulpverzuim nader toe te lichten en anderzijds de mogelijke gevolgen van aansprakelijkheidsvorderingen op het gedrag van hulpverleners te bespreken.

Ter volledigheid wordt de lezer nog meegegeven dat naast een strafrechtelijke veroordeling, de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van hulpverleners in het

gedrang kan komen, evenals de overheidsaansprakelijkheid voor onder meer tekorten in de hulpverlening (zie hierover uitgebreid: Rom, Ankaert en Put, 2006). Ik beperk mij in deze bijdrage tot de figuur van de strafrechtelijke aansprakelijkheid onder de vorm van het misdrijf schuldig hulpverzuim, omdat deze volgens mij de essentie en de limieten van de hulpverlening aangeeft, alsook de ondergrens van het engagement van hulpverleners.

2 'SCHULDIG HULPVERZUIM'⁶

De rechtsfiguur van het schuldig hulpverzuim betreft een vorm van aansprakelijkheid en is ingeschreven in het Belgisch Strafwetboek (verder: Sw.) onder artikel 422bis.⁷ Dit artikel bepaalt dat op iedere burger een hulpverleningsplicht rust en voorziet bijgevolg in een wettelijk kader om de ethische verplichting tot hulp en solidariteit afdwingbaar te maken (Boedts, 1998, p. 46). Wie nalaat om in bepaalde omstandigheden de nodige hulp te bieden aan een persoon in nood, begaat het misdrijf 'schuldig hulpverzuim'. Het Nederlandse Wetboek van Strafrecht kent deze figuur niet, maar een soortgelijke bepaling is terug te vinden in de artikelen 307-308 van het Wetboek van Strafrecht.⁸ Op basis van deze artikelen wordt de gezinsvoogd in de zaak Savanna vervolgd; deze wordt dood door schuld dan wel het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel door schuld verweten.

2.1 Hoofdbestanddelen schuldig hulpverzuim

Uit de omschrijving van het misdrijf in artikel 422bis Sw. kunnen we drie hoofdbestanddelen afleiden: 1) het aanwezig zijn van een groot gevaar, 2) het nalaten te doen wat bij wet geboden is en 3) het opzettelijk plegen van het misdrijf.

1 *Aanwezigheid van een groot gevaar*

In de eerste plaats moet er een persoon zijn die in groot gevaar verkeert. Met groot gevaar bedoelt men een toestand waarin een individu in zijn fysieke of psychische integriteit, zijn vrijheid of zijn eerbaarheid wordt aangetast of dreigt aangetast te worden. Het gaat daarbij niet noodzakelijk om een levensgevaar, maar toch om een gevaar voor een ernstige aanslag op de (fysieke of psychische) gezondheid van een per-

soon. Voorbeelden waarin de toestand van groot gevaar werd aangenomen, zijn een verkrachting,⁹ een zwaar gekwetste persoon ten gevolge van een verkeersongeval op straat achterlaten,¹⁰ de dreiging een nog ongeborn kind te verliezen,¹¹ gevallen van kindermishandeling en -verwaarlozing...

Bovendien volstaat het niet dat het om een mogelijk of eventueel gevaar gaat. Er moet wel degelijk een feitelijke toestand van reëel of onmiddellijk dreigend gevaar bestaan (Traest en Van Caenegem, 1999/2000, p. 45). Het ernstig karakter van het gevaar moet naar objectieve maatstaven worden beoordeeld en niet naar het eigen gevoel van de hulpverlener. Deze maatstaven zijn in de hulpverleningssector evenwel niet altijd duidelijk afgebakend, wat maakt dat de beoordeling van de gevaarstoestand voor een cliënt toch vaak een kwestie van persoonlijke inschatting van de hulpverlener is. Naast de normaal geachte professionele competentie om gepast in te spelen op de hulpvragen, moet de hulpverlener de probleemsituatie dus ook juist weten in te schatten. In dit kader vindt op dit ogenblik het debat inzake 'maatschappelijke noodzaak' of 'maatschappelijk noodzakelijke hulp' plaats.¹² Elke hulpverlener wordt verondersteld te kunnen omgaan met en handelen in verontrustende situaties of situaties van maatschappelijke noodzaak. De beoordeling van die maatschappelijke noodzaak geldt als criterium voor het opleggen van jeugdhulp.¹³ Nu blijkt dat de inschatting van de maatschappelijke noodzaak niet altijd vanzelfsprekend is, wordt voorgesteld om met actoren te werken die daarvoor een specifieke expertise hebben en die daartoe een mandaat zouden krijgen. De hulpverleners zouden dan een beroep kunnen doen op die specifiek gemandateerde instanties om de inschatting van de noodzaak te maken.

Bij de beoordeling van de grote gevaarstoestand speelt de oorzaak van het gevaar geen enkele rol. Of de toestand ontstaan is door een ongeval, door louter toeval, door een derde of door de hulpbehoevende zelf (bijvoorbeeld bij een zelfmoordpoging), is irrelevant.

Het gevaar moet ten slotte ook actueel zijn, wat wil zeggen dat de hulpbehoevende op het ogenblik van de hulpweigering in een ernstige gevaarssituatie moet

verkeren. Daaruit volgt dat hoe dreigend en langdurig het gevaar in het verleden ook is geweest, er geen sprake meer is van schuldig hulpverzuim als het groot gevaar op het moment van de weigering van tussenkomst is geweken. Belangrijk is dus het samenvallen van het gevaarsmoment en de hulpweigering.

2 *Nalaten hulp te verlenen of te verschaffen*

In de tweede plaats is voor het misdrijf vereist dat de verzuimer hetzij door persoonlijke tussenkomst (hulp verlenen) hetzij door tussenkomst van een andere geschikte persoon (hulp verschaffen) hulp kon bieden. Er dient hulp te worden geboden op de manier die op dat ogenblik het meest adequaat lijkt. Indien een persoonlijk optreden onmogelijk of ondoelmatig is en de hulp van een derde wordt ingeschakeld (bijvoorbeeld door een melding aan gespecialiseerde hulpverleningsinstanties), moet degene die de hulp heeft ingeroepen, nagaan of wel degelijk gevolg werd gegeven aan zijn oproep (Van der Straete en Put, 2005, p. 149).

Van belang is dat de geboden hulp werkelijk moet zijn. Het gevaar moet in de mate van het mogelijke geweerd worden, maar wat precies het resultaat van de tussenkomst is, is onbelangrijk. Wanneer die hulp achteraf beschouwd niet geslaagd, niet doelmatig of onhandig was, geeft dat geen aanleiding tot schuldig hulpverzuim. Het stellen van een verkeerde diagnose is daarom nog niet gelijk te stellen met het weigeren van daadwerkelijke gepaste hulp aan een persoon in ernstig gevaar. De maat van de hulp wordt wel op een subjectieve wijze gemeten, wat inhoudt dat de strafrechter rekening houdt met de middelen en de geschiktheid van degene die moet optreden. De lat wordt hoger gelegd voor professionele hulpverleners als geneesheren, politie, brandweer... vermits hulpverlening tot hun takenpakket behoort.¹⁴

3 *Vereiste van opzet*

In de derde plaats is schuldig hulpverzuim een opzettelijk misdrijf. De vereiste van opzet wordt vanuit twee invalshoeken beoordeeld: enerzijds het besef van een groot gevaar en anderzijds de wil om zich te onthouden van hulpverlening. Enkel een persoon die willens en wetens beslist heeft geen hulp te bieden aan iemand in nood, kan gestraft worden. Het is niet ver-

eist dat de persoon die verzuimt hulp te bieden, de gevaarstoestand met eigen ogen heeft vastgesteld. Het is voldoende dat hij kennis heeft van het groot gevaar hetzij door hulpgeroep, hetzij door het zien van de gevolgen, hetzij door het verhaal van de persoon die zijn hulp inroept. Onachtzaamheid of gebrek aan vooruitzicht zullen niet volstaan om een verzuimer te vervolgen.

4 *Specifieke rechtvaardigingsgrond*

Ten slotte is voor het plegen van het misdrijf vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen (artikel 422bis, lid 2 Sw.). Het ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen rechtvaardigt de weigering tot de hulpverlening waartoe iedere burger principieel gehouden is. Zo kan men van iemand die niet kan zwemmen, niet eisen dat hij in diep water duikt om een drenkeling te hulp te snellen. Het ernstig karakter wordt beoordeeld naar verhouding van de reactie van een redelijke persoon met gelijkaardige eigenschappen in soortgelijke omstandigheden, de 'goede huisvader' genaamd (Broeckx, Dumarey en Fock, 2001, p. 467). De wet vereist dus geen heldenmoed of stoutmoedigheid, maar van een professionele hulpverlener als een arts en een politieagent bijvoorbeeld wordt wel meer vereist dan van een gewone burger.¹⁵

2.2 Toepassing: de Brugse zaak 'G.'

Naar aanleiding van de hospitalisatie van G., een peuter van anderhalf jaar oud, in maart-april 2001, maakt een kinderarts bij het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg (verder: CBJ)¹⁶ melding van een ernstig probleem van gewichtstagnatie. Na contact tussen het CBJ, de moeder van de peuter en het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (verder: CKG) wordt in mei de hulpverlening opgestart in de vorm van thuisbegeleiding. Dankzij de bijstand van het CKG en het CBJ vertoont de peuter in de daaropvolgende maanden een positieve klinische evolutie en ook de moeder toont zich opnieuw bekwaam om haar kind op adequate wijze op te voeden. Vanaf oktober 2001 komt de moeder om onbekende redenen haar afspraken met de thuisbegeleiders niet langer na. Ze geeft niet thuis op de overeengekomen data en ze reageert niet op oproepen, hoewel in onderling overleg tussen

het CKG, het CBJ en de moeder beslist was de thuisbegeleiding met zes maanden te verlengen. Op 7 december 2001 overlijdt G. uiteindelijk ten gevolge van ernstige verwaarlozing en ondervoeding.

Op 13 februari 2006 bevindt de strafrechter te Brugge de moeder van de peuter schuldig aan verwaarlozing, zonder dat ze haar kind opzettelijk voedsel en drank had onthouden en veroordeelt haar tot een jaar gevangenisstraf met uitstel. Wat de hulpverleners van het CBJ en het CKG betreft, oordeelt de rechter dat hen geen schuldig verzuim kan worden verweten en hij spreekt hen dan ook vrij.

- 8 Als we nu aan de hand van de hogerop uiteengezette theorie nagaan of er in deze zaak sprake was van schuldig hulpverzuim, dienen we te onderzoeken of de drie hoofdbestanddelen van het misdrijf cumulatief aanwezig waren.

1 Aanwezigheid van een groot gevaar

De peuter verkeerde ongetwijfeld in een ernstige gevaarstoestand. De behandelend kinderarts stelde immers het probleem van ondervoeding en verwaarlozing vast dat volgens de arts een bedreiging vormde voor de fysieke en/of psychische gezondheid van het kind. Tijdens bepaalde perioden van het hulpverleningsproces was er wel een verbetering van de gezondheidstoestand van G. opgetreden, maar door tegenwerking van de moeder was de inschatting van de gevaarsituatie in de periode oktober-november 2001 niet eenvoudig (Hutsebaut, 2006).

2 Nalaten hulp te verlenen of te verschaffen

Er werd onmiddellijk en werkelijk hulp verleend in de vorm van het opstarten van een thuisbegeleiding door het CKG. Bovendien werd er voortdurend overleg gepleegd tussen de hulpverleners van de verschillende instanties. Het valt op te merken dat de rechter in zijn vonnis zelf aangeeft dat er geen schuldig verzuim is wanneer er onmiddellijk een poging wordt ondernomen om zelf hulp te bieden, ook al was die hulp niet geslaagd, niet doelmatig of onhandig. De rechtbank stelt bovendien vast dat de verkozen vorm van hulp (in casu thuisbegeleiding) zijn doeltreffendheid heeft aangetoond, maar voegt daaraan toe dat eigenlijk niet

eens bewezen hoeft te worden dat de hulpverlening efficiënt was, want dat het reeds volstaat dat er hulp is verleend.¹⁷

3 Vereiste van opzet

De rechtbank stelt dat de hulpverleners geen ernstig gevaar hadden kunnen vaststellen, gelet op het feit dat de doodsoorzaak (dehydratatie) een onverwachte complicatie betrof, dat zij de gevaarstoestand niet met hun eigen ogen hadden kunnen waarnemen, dat zij daaromtrent niet waren ingelicht door derden die G. wel nog gezien hadden (de huisarts die de peuter nog heeft onderzocht enkele dagen voor zijn overlijden en familieleden en vrienden van de ouders van het kind) en dat zij het gevaar ook niet konden afleiden uit feitelijke omstandigheden.

3 MOGELIJKE IMPLICATIES VOOR DE HULPVERLENING

Hulpverleners uit de Jeugdzorg worden bijna dagelijks geconfronteerd met problematische, tragische toestanden van mishandeling, verwaarlozing, seksueel misbruik, delinquentie, zelfmoordpogingen... De taakbelasting van de hulpverleners wordt er door structurele problemen als wachtlijsten en plaatsgebrek niet gemakkelijker op. Het hedendaagse denken over de problematiek van aansprakelijkheid in de hulpverleningssector wordt dan ook sterk gekleurd door de perceptie van de hulpverleners op hun eigen betrokkenheid en optreden. In wat volgt, ga ik na welke de mogelijke gevolgen kunnen zijn van aansprakelijkheidsvorderingen op het gedrag van de professionele hulpverlener.

3.1 'Defensive conduct'

Een argument dat tegen aansprakelijkheid van de hulpverlener kan worden aangehaald, is dat een hulpverlener uit vrees voor vervolgingen en schadeclaims een zekere terughoudendheid in zijn optreden aan de dag zal leggen en extra voorzichtig zal handelen, misschien zelfs te voorzichtig (Van den Berg, 2006, p. 162-163). Het eigen belang van de hulpverlener komt als het ware meer op het voorplan te staan en dit ten koste van het belang van de cliënt. Dit gedrag staat bekend als *defensive conduct*. Naar aanleiding

van de recente 'stroom' vervolgingen van hulpverleners voor schuldig hulpverzuim is het denkbaar dat hulpverleners zich willen 'indekken' tegen aansprakelijkheid, zodat ze zich niets te verwijten hebben wanneer het zou mislopen (Roose en Bouverne-De Bie, 2006, p. 357). Ze zullen bijvoorbeeld sneller kiezen voor een uithuisplaatsing, daar waar ze voorheen opteerden voor een thuisbegeleiding. Nochtans streeft de Jeugdzorg ernaar wanneer het gaat om kinderen in een bedreigende gezinssituatie, deze zo lang mogelijk in hun vertrouwde gezinsumgeving te houden, uitgaande van de rechten van het kind en van de principes van ouderlijke verantwoordelijkheid voor de opvoeding en van subsidiariteit van de hulpverlening (Berghmans, 2006, p. 382-387). Terughoudendheid van de hulpverleners kan er ook toe leiden dat de ruimte om met cliënten in dialoog te treden wordt verengd, dat cruciale beslissingen worden uitgesteld om verdere onderzoeken toe te laten in de hoop meer zicht te krijgen op de situatie of dat een negatieve houding wordt aangenomen ten aanzien van klachten opgeworpen door hulpvragers, waarbij klachten dan worden afgedaan als onterecht.

De meer interventionistische aanpak als gevolg van aansprakelijkheidsangsten bij hulpverleners valt reeds waar te nemen in Nederland, waar men zelfs spreekt van een 'Savanna-effect' (Wagner, 2006, p. 15). Er is nog geen cijfermateriaal voorhanden dat deze kentering in het optreden van hulpverleners bevestigt, maar de groeiende wachtlijsten, de toename van plaatsingen in pleeggezinnen en de stijging van het aantal verzoeken tot voorlopige ondertoezichtstellingen lijken deze indruk te bevestigen (Salm, 2005). Voorlopig is het nog afwachten of een dergelijke evolutie zich ook in de Vlaamse hulpverlening zal voordoen.

3.2 'Sneeuwbaaleffect'

Een zogenaamd ander gevaar van aansprakelijkheidsvorderingen is het sneeuwbaaleffect. Een geslaagde vordering zou ertoe kunnen leiden dat anderen ook een vordering instellen, weliswaar in dezelfde lijn, maar bijvoorbeeld op een nog verregaandere grond. Op die manier zouden er steeds meer claims worden ingesteld waarbij de hulpverlener bovendien steeds strenger wordt beoordeeld. Deze vrees voor steeds meer ver-

volgingen, die vaak worden ingegeven door heftige emoties, staat ook bekend als de vrees voor de 'eistijd' (Nys, 2001).

Het gevaar voor een dergelijk sneeuwbaaleffect mag niet worden overschat. De rechter oordeelt immers in ieder geval afzonderlijk of er gehandeld werd zoals een normaal zorgvuldig vooruitziend persoon in dezelfde omstandigheden ('de goede huisvader') zou hebben gedaan, zonder een superhulpverlener voor ogen te hebben.

3.3 Preventie

Aan de aansprakelijkheid van hulpverleners kan ook een positieve werking worden toegedicht (Van den Berg, 2006, p. 164). De mogelijke aansprakelijkheid van hulpverleners herinnert hen er immers aan dat ze in de sfeer van voorkoming van risicosituaties zorgvuldig en verantwoord moeten handelen. De kans op een vervolging prikkelt hen om hun taak als hulpverlener op een professionele manier te vervullen, conform de doeleinden van de hulpverlening en houdt hen alert in hun dagelijkse praktijk. Deze stimulans tot zorgvuldig gedrag kan bovendien de kwaliteit van de hulpverlening ten goede komen.

Preventie betekent ook dat indien hulpverleners hun job niet zorgvuldig uitoefenen, zij daarop aangesproken kunnen worden (Giesen, 2005, p. 146). Op die manier wordt niet alleen de hulpverlener aangezet tot meer zorgvuldigheid en alertheid, maar wordt ook naar cliënten toe de boodschap uitgezonden dat er wordt gewaakt over hun belangen. De potentiële aansprakelijkheid van de hulpverlener kan bij cliënten een gevoel van veiligheid en vertrouwen opwekken. Vanuit een preventief oogpunt kunnen we de eventuele aansprakelijkheid van de hulpverlener ongetwijfeld een meerwaarde noemen.

4 CONCLUSIE

Het opnemen van een stukje verantwoordelijkheid voor de ander wordt in de huidige hulpverlening steeds moeilijker. De hulpvrager en diens omgeving worden niet alleen mondiger, kritischer en veeleisender, ook deinzin ze er niet meer voor terug hulpverle-

ners te vervolgen op grond van aansprakelijkheid voor hun (vermeend) foutief gedrag.

De juridische interpretatie van de aansprakelijkheids-termen laat echter voldoende ruimte, zodat aan de opstelling van de hulpverleners die zich zorgvuldig van hun opdracht kwijten, een legitiem karakter kan worden verleend. Het probleem bestaat erin dat het voor hulpverleners vaak moeilijk in te schatten is hoe problematisch een bepaalde situatie is. De vaagheid van de notie 'groot gevaar' maakt deze inschatting in delicate dossiers vaak tot een complex gegeven. Het inventariseren van alarmsignalen die helpen grote gevaarsituaties bloot te leggen, wordt in de literatuur als een mogelijke oplossing naar voren geschoven, maar we mogen daarbij niet vergeten dat signalen niet altijd eenduidig zijn en dat er in sommige gevallen überhaupt geen signalen aanwezig zijn (Kesters, 1999, p. 8). Het nut van dergelijke signaallijsten voor de praktijk kan dan ook ter discussie worden gesteld. Richtlijnen voor een goede praktijk in risicovolle omstandigheden om professionele hulpverlening te verzekeren kunnen naar mijn mening helpen om risicosituaties zo veel als mogelijk te voorkomen, om cases beter in te schatten en derhalve zorgvuldiger te handelen. Maar ook hier kan worden opgemerkt dat elke hulpverlening maatwerk is en dat algemene richtlijnen over wat verantwoord en zorgvuldig handelen is en wat niet slechts beperkte hulpmiddelen zullen zijn.

Ondanks de potentiële negatieve effecten en gevaren van aansprakelijkheidsvorderingen, pleiten de prikkelen- en stimulerende werking mijns inziens voor de aansprakelijkheid van hulpverleners. Eenieder wordt aange-maand om zorgvuldig en vooruitziend te handelen. In die optiek zorgt de rechtsfiguur van de aansprakelijkheid ervoor dat hulpverleners worden gesensibiliseerd in hun verantwoordelijkheid rond schuldig verzuim en daaraan gekoppeld maatschappelijke noodzaak. Daar komt nog bij dat de eventuele groei van de strafrechtelijke vervolgingen van hulpverleners volgens ons niet zo drama-tisch is als in de media wordt voorgesteld, omdat de voorwaarden daartoe niet van de minste zijn. Het moet namelijk gaan om een ernstige dreigende actuele gevaarssituatie waarin een hulpverlener manifest en welbewust geweigerd heeft zelf hulp te verlenen of

hulp in te roepen van een geschikte derde. Enkel deze extreme situaties waarbij de drie essentiële bestanddelen van het misdrijf (groot gevaar, hulpverzuim en opzet) cumulatief aanwezig zijn, zullen leiden tot het misdrijf 'schuldig hulpverzuim'. Hulpverleners moeten dus bin-nen het kader van hun beroepsernst al zeer onzorgvul-dig optreden alvorens een veroordeling op te lopen wegens schuldig hulpverzuim. We kunnen er niet omheenen dat de verantwoordelijkheid van hulpverleners bijzonder groot is, maar de problematiek van schuldig hulpverzuim moet toch enigszins genuanceerd worden.

Uiteraard moet de sector van de hulpverlening wel rekening houden met een zekere ontwikkeling in de richting van meer en eerdere aansprakelijkheid, maar deze zal niet de spuigaten uitlopen. Hier is alvast een taak weggelegd voor de overheid. Door ervoor te zor-gen dat het hulpaanbod voldoende uitgebreid en ade-quaat is, zou de hulpverlening immers daadwerkelijk kunnen optreden waar nodig. Bovendien is het belang-rijk dat de overheid het proces van zorgvuldig hande-len in de kijker plaatst door te voorzien in permanente vorming (onder andere aangaande de juridische aspec-ten van het hulpverleningsproces), overleg en duidelijk-e en open communicatie op diverse niveaus van de hulpverlening. Het pleidooi dat op dit moment in de Jeugdzorg wordt gehouden om niet te verzuimen, maar in te grijpen waar dat 'maatschappelijk noodza-kelijk' is, is al een stap in de goede richting.

NOTEN

1. Ter aanduiding van het misdrijf omschreven in arti-kel 422bis van het Belgisch Strafwetboek wordt zowel het begrip 'schuldig verzuim' als de term 'schuldig hulpverzuim' gehanteerd. De auteur ver-kiest in deze bijdrage het gebruik van de term 'schuldig hulpverzuim'.
2. Corr. Brugge, repertoriumnr. 399, 13 februari 2006, *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten* 2006(5), p. 371-375. Voor een bespreking van deze zaak zie verder.
3. Parlementaire Vragen en Antwoorden Kamer 2006-2007, 11 januari 2007, p. 51-259 (Vraag nr. 4 DOUIFI), te raadplegen op www.dekamer.be; N. Carpentier, 'Verwaarlozing Lokerse baby al lan-ger aan de gang', *De Morgen*, 9 januari 2007;

- N. Carpentier, 'Parket spreekt Kind en Gezin tegen over situatie Lokers gezin', *De Morgen*, 10 januari 2007.
4. Zie ook www.om.nl/dossier/actuele_strafzaken/de_zaak_savanna/.
 5. Bergen, 23 december 1999, *Tijdschrift voor Gezondheidsrecht* 2000-01, p. 371; Rb. Antwerpen, 8 oktober 1999, *Tijdschrift voor Gezondheidsrecht* 2001-02, p. 256; H. Vandenberghe (ed.), *De professionele aansprakelijkheid*, Brugge: die Keure, 2004, p. 51-53 en verwijzing naar de rechtspraak aldaar.
 6. Zie ook E. Ankaert, J. Put en M. Rom (2007) 'Schuldig hulpverzuim: rem of stimulans in de hulpverlening?' *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, p. 88-94.
 7. 'Met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboeten van € 50,- tot € 500,- of met één van die straffen alleen, wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen. Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer het gevaar waarin de hulpbehoevende verkeerde niet persoonlijk vastgesteld, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er gevaar aan verbonden was. (De straf bedoeld in het eerste lid wordt op twee jaar gebracht indien de persoon die in gevaar verkeert, minderjarig is.)'
 8. Artikel 307 Wetboek van Strafrecht: 'Hij aan wiens schuld de dood van een ander te wijten is, wordt gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste negen maanden of geldboete van de vierde categorie (€ 11.250,-)'. Artikel 308 Wetboek van Strafrecht: 'Hij aan wiens schuld te wijten is dat een ander zwaar lichamelijk letsel bekomt of zodanig lichamelijk letsel waaruit tijdelijke ziekte of verhinderd in de uitoefening van zijn ambts- of beroepsbezigheden ontstaat, wordt gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste zes maanden of geldboete van de vierde categorie (€ 11.250,-).'
 9. Luik, 6 juni 1986, *Jurisprudence de Liège* 1986, p. 549, noot A. Masset.
 10. Brussel, 12 februari 1966, *Rechtskundig Weekblad* 1965-66, 1404; Mil. Ger. 28 juni 1966, *Rechtskundig Weekblad* 1967-68, 89.
 11. Corr. Antwerpen, 24 november 2000, *Rechtskundig Weekblad* 2000-01, 1423, noten C. Desmet en H. Nys.
 12. 'Nota maatschappelijke noodzaak', Team Beleidsondersteuning Integrale Jeugdhulp, 26 maart 2007, geraadpleegd op http://jeugdhulp.vlaanderen.be/15_oost-vlaanderen/regionale_stuurgroep/vergaderingen/2007-03-26-bijlage03c.pdf.
 13. Zowel in de buitengerechtelijke context als de gerechtelijke context als in de samenwerking tussen beide.
 14. Cass. 9 november 1964, *Pasinomie* 1965, I, 242; Antwerpen, 30 september 1997, *Rechtskundig Weekblad* 1999-00, 1023, noot A. Vandeplas; Brussel, 21 september 1998, *Revue générale des assurances et des responsabilités* 2000, nr. 13.233. Zie ook R. Vermeiren (2000) 'Het moeilijke onderscheid tussen hulp weigeren en de soevereine beslissing van de arts om al dan niet te handelen' (noot onder Antwerpen, 30 september 1997), *Tijdschrift voor Gezondheidsrecht*, 1999-2000, jaargang 5(3), p. 214-220.
 15. Verslag van de Commissie van Justitie, belast met het onderzoek van het wetsontwerp waarbij sommige gevallen van schuldig verzuim strafbaar worden gesteld, *Parlementaire Stukken* Senaat 1957-58, nr. 150, p. 6-7.
 16. Het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg is bevoegd om de vrijwillige hulpverlening te organiseren voor minderjarigen en hun ouders in problematische opvoedingssituaties. Naast deze opdracht van individuele zorg en bijstand aan jongeren en hun gezinnen bestaat een tweede opdracht van het comité in het uitwerken van programma's van algemene preventie en het opvolgen van de uitvoering van hulpverleningsprogramma's.
 17. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat geboden hulp niet zo ondoeltreffend mag zijn dat ze niet als 'werkelijk' gekwalificeerd zou kunnen worden.

LITERATUUR

- Ankaert, E., J. Put en M. Rom (2007) 'Schuldig hulpverzuim: rem of stimulators in de hulpverlening?' *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, jaargang 12, vol. 4, p. 88-94.
- Berg, M.F.M. van den (2006) *Ingang om de hoek. De wet op de jeugdzorg vanuit het perspectief van de (potentiële) cliënt belicht*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Berghmans, M. (2006) 'De zaak G. – Reflecties vanuit de hulpverlening'. *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, jaargang 7(5), p. 379-387.
- Boedts, M. (1998) 'Strafbare handelingen: begeleiding en sancties'. *Caleidoscoop*, jaargang 10(4), p. 44-51.
- Broeckx, P., M. Dumarey en R. Fock (2001) 'Schuldig verzuim en beroepsgeheim in de context van strafrechtelijke bescherming van minderjarigen'. In: G. Vermeulen (ed.) *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*. Antwerpen: Maklu.
- Carpentier, N. (2007) 'Verwaarlozing Lokerse baby al langer aan de gang'. *De Morgen*, 9 januari 2007.
- Carpentier, N. (2007) 'Parket spreekt Kind en Gezin tegen over situatie Lokers gezin'. *De Morgen*, 10 januari 2007.
- Giesen, I. (2005) *Toezicht en aansprakelijkheid. Een rechtsvergelijkend onderzoek naar de rechtvaardiging voor de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad van toezichthouders ten opzichte van derden*. Deventer: Kluwer.
- Hutsebaut, F. (2006) 'De spanningsverhouding tussen hulpverlening en schuldig verzuim'. *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, jaargang 7(5), p. 375-378.
- Kesters, M. (1999) 'Kinder mishandeling: hulpverleners is balanceren, durven luisteren naar wat zo moeilijk is om uit te spreken'. *Caleidoscoop*, jaargang 11(3), p. 8-19.
- Latinga, E. (2005) 'Amerikaanse claimcultuur past hier niet'. Te raadplegen op www.vvaa.nl.
- Nijnatten, C. van (2006) 'Savanna en de onderzoeksagenda voor het maatschappelijk werk'. *Sociale Interventie*, jaargang 15(1), p. 25-32.
- Nys, H. (2001) *De rechten van de patiënt. Gids voor patiënten en zorgverleners die in deze Eis-tijd voor een vertrouwensrelatie kiezen*. Leuven: Universitaire Pers.
- Rom, M., E. Ankaert en J. Put (2006) *Over risico's en beperkingen: juridisch onderzoek naar de positie van de consulenten van de sociale diensten van de Bijzondere Jeugdbijstand, met focus op 'aansprakelijkheid' en 'schuldig verzuim', rapport van een onderzoek in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap*. Leuven: Instituut voor Sociaal Recht – K.U.Leuven, www.law.kuleuven.be/isr.
- Roose, R. en M. Bouverne-De Bie (2006) 'Schuldig verzuim: aangrijpingspunt voor een maatschappelijke discussie'. *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, jaargang 7(5), p. 355-357.
- Salm, H. (2005) 'Sinds Savanna groeit de wachtlijst'. *Trouw*, september 2005, p. 12.
- Straete, I. van der en J. Put (2005) *Beroepsgeheim en hulpverlening*. Brugge: die Keure.
- Traest, Ph. en P. van Caenegem (1999/00) 'Enkele aspecten van het misdrijf schuldig verzuim in de sfeer van het onderwijs'. *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*. Vol. 1, 43-48.
- Vandenbergh, H. (ed.) (2004) *De professionele aansprakelijkheid*. Brugge: die Keure.
- Wagner, B. (2006) 'Uithuisplaatsing. Een noodzakelijk kwaad'. *Mobiel* 27(1).

SUMMARY

Referring to the death of some children due to neglect, abuse and malnutrition some social workers of the units within the Flemish youth protection system were recently prosecuted. Similar problems and situations occur in the Netherlands, for example in the Savanna-case. The focus in this article is concerned with the legal figure of criminal liability, in particular the offence of 'guilty negligence'. The author took a closer look at what the essential elements of the criminal offence are and what can be the possible consequences of the recent legal prosecutions on the behavior of the social workers within the sector of Youth Care.